

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОНСОРЦІУМ»
КЗ «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ

Освіта збереже Україну!

Матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань

(10 червня 2022 року)

м. Харків

Головний редактор:

БОЙЧУК Юрій – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Редакційна колегія:

АСТАХОВА Катерина – доктор історичних наук, професор, ректор Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»;

БЄЛОВА Людмила – доктор соціологічних наук, професор, директор ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, президент громадської спілки «Харківський університетський консорціум»;

БАШКІР Ольга – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, голова РМУ ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

БЕРЕЖНА Світлана – доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ГОЛОБОРОДЬКО Костянтин – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ДОВЖЕНКО Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЛУК'ЯНОВА Лариса – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

ПОКРОЄВА Любов – кандидат педагогічних наук, доцент, ректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»;

ПОНОМАРЬОВА Галина – доктор педагогічних наук, професор, ректор КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»;

ПОНОМАРЬОВА Наталія – доктор педагогічних наук, професор, декан фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди ;

ЦАПКО Алла – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЧЕРНІКОВА Інна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ШАПОВАЛОВА Олена – начальник редакційно-видавничого відділу ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 6 від 15 червня 2022 року)*

Освіта збереже Україну! : матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. – Харків, 2022. – 399 с.

У збірнику відображено тези І Всеукраїнських Прокопенківських читань, присвячених ушануванню пам'яті доктора педагогічних наук, професора, академіка Національної академії педагогічних наук України, заслуженого працівника народної освіти України, Почесного громадянина м. Харкова Прокопенка Івана Федоровича. Він містить роздуми і спогади, пов'язані з постаттю великого педагога сучасності, його думками про націєтворчу місію Вчителя, роль педагогічних університетів як унікальних освітньо-виховних і культурно-духовних центрів підготовки вчителів.

Матеріали стануть у пригоді науковцям, учителям, докторантам, аспірантам, викладачам закладів вищої освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ Гайдусь А.Ю.	83
СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ЛІКАРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Галкіна Т. М.	86
ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ Гнатовська К.С.	89
АЛЬТЕРНАТИВНІ МОДЕЛІ ОТРИМАННЯ ОСВІТИ В СУСПІЛЬСТВІ ЗНАНЬ Гончарова О.С.	93
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ Довженко Т.О., Небитова І.А.	97
ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ Довченко Н.В.	102
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕСТЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ Донченко О.В.	107
ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ Ємець А.А., Коваленко О.М.	111
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО І. Ф. ПРОКОПЕНКО Захарченко В.П., Коробкіна О.Г.	115
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ Зеленська Л.Д.	119
ПОКЛИКАННЯ: РЕКТОР-НАСТАВНИК Золотухіна С.Т.	127
ІВАН ФЕДОРОВИЧ ПРОКОПЕНКО ТА РОЗВИТОК ВАЛЬДОРФСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ Іонова О.М.	131
MASTERS' PROFESSIONAL TRAINING ON SPECIALTY 016.02 «SPECIAL EDUCATION. OLIGOFRENOPELAGOGY» IN H.S.SKOVORODA KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY Казачінер О.С., Бойчук Ю.Д., Галій А.І.	136
ПОНЯТТЯ «ВИКОНАВСЬКА КОНЦЕПЦІЯ» У ПРОБЛЕМНОМУ ПОЛІ МУЗИКОЛОГІЧНОГО СЕМАНТИЧНОГО ЗНАННЯ Калашник М.П.	140

ПОКЛИКАННЯ: РЕКТОР-НАСТАВНИК

Золотухіна С.Т.

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6915883>

Знайомство з Іваном Федоровичем Прокопенко відбулося майже в перший місяць його роботи на посаді ректора нашого навчального закладу при досить складних обставинах. Скажу тільки, якби новий ректор особисто разом з деканом факультету І.І. Солошенко не розібралися в ситуації, не знаю, як склалася моя доля.

У подальшому всі роки мені поталанило тісно спілкуватися з Іваном Федоровичем у ролі наукового керівника, консультанта аспірантів, докторантів, завідувачки кафедрою педагогіки (18 років), а також у ролі вченого секретаря спецради з педагогічних дисциплін, згодом – заступника його як голови докторської спеціалізованої ради (25 років).

Управління будь-яким колективом, як відомо, – надзвичайно складний процес. Керівник, як правило, реалізує багато функцій, зокрема організаційну, суто управлінську, господарську. Це зрозуміло, бо функціонування, забезпечення життєдіяльності, трудового колективу не може бути без організації, наведення порядку, розподілу праці, визначення місця і ролі кожного члена колективу.

У роботі ж керівника (ректора) освітнього закладу важливою є соціально-психологічна функція. Реалізація її стала візитною карткою Івана Федоровича. Він активно взявся за формування колективу, за розвиток соціально-професійної активності співробітників, викладачів, створення належного (демократичного, відповідального, гуманного) мікроклімату в педагогічному колективі.

Підкреслю, що ефективність діяльності Івана Федоровича на посаді ректора, що виявилася в чіткій результативності організації освітнього процесу,

наукової та методичної роботи, забезпечувалась наявністю сформованих ділових, організаційних, професійних, лідерських якостей, а також особистісних (щирість, повага до співробітників, відповідальність, самостійність). Не залишилась непоміченою налаштованість Івана Федоровича на роботу, позитивний настрій, активність, з якою він почав працювати. Отже, офіційно призначений ректор майже одразу виявив у роботі таку наполегливість, зацікавленість, рішучість, бажання розібратися в проблемах, яких було чимало, що засвідчило не просте бажання відповідально виконувати свої обов'язки, а здібності, нахили, покликання до праці, яка більш ніж на 40 років стала «персональним смыслом життя». І саме в ній він розкрив свої потенційні ресурси як ректор, науковець, викладач, наставник. Саме покликання і дало змогу Івану Федоровичу виконувати обов'язки ректора довгі роки із задоволенням, захопленням, інтересом, з настроєм. Ми спостерігали це як на наших святах, концертах, так і безпосередньо в діловому, професійному спілкуванні.

Сьогодні модним стало проголошувати важливість для керівника уміти стратегічно управляти. Івану Федоровичу була притаманна така якість уже на початку його діяльності, як розробка детального всебічного комплексного плану, в якому передбачалась побудова нових корпусів, гуртожитків, відкриття нових спеціальностей, факультетів, організація за його сприянням спеціалізованих вчених рад із різних спеціальностей, започаткування проведення міжнародних конференцій, посилення зв'язку із школами, відкриття першого в Україні пам'ятника вчительці тощо – усе це свідчить, що до закладу прийшла унікальна, непересічна особистість – керівник із перспективним, інноваційним, стратегічним мисленням. Іван Федорович разом із проректором з наукової роботи проф. О.М. Микитюком уболівали за поліпшення кадрового складу, за зростання в колективі кількості кандидатів, докторів наук, всебічно сприяли цьому.

Багато про що можна писати, згадувати. Але хотіла б привернути увагу до Івана Федоровича не тільки як до ректора-управлінця, а як до ректора-

наставника. Усі знають, що він із задоволенням, бажанням, активно передавав свої знання і досвід, допомагав засвоювати певні компетентності. Наставництво в Івана Федоровича виявилось як у допомозі оволодівати професійними знаннями, уміннями, підвищення педагогічної майстерності, так і в організації особистісного розвитку, самоосвіти, надаючи власний приклад самозростання.

З особливою завзятістю, і це було для нас прикладом, Іван Федорович виступав перед студентами, співробітниками. У спогадах залишились зворушливі, змістовно-емоційні лекції з розвитку економічної та педагогічної освіти, внеску видатних учених Харківщини в розвиток природничо-математичних, філологічних, історичних наук, а також шкільництва на Слобожанщині тощо.

Іван Федорович заворожував, брав у полон широким світоглядом, обізнаністю в багатьох не тільки освітянських проблемах, бездоганною українською мовою, застосуванням різних риторичних прийомів, читанням віршів, доречним цитуванням першоджерел.

Моє покоління не може забути щирі, змістовні, конкретні, практичні поради, які він давав у промовах на різних зібраннях, в індивідуальних бесідах. Наприклад, науковим керівникам радив обирати теми дослідження не просто актуальні, а практично спрямовані, які відповідають запитам і самих здобувачів. З інтересом слухав захисти з методики викладання дисциплін, з історії педагогіки, приваблювали і роботи експериментального характеру. Як голова ради ретельно готувався до захистів, обов'язково виступав, оцінював особистий внесок пошукувача, підтримував усіляко й наукових керівників, й аспірантів.

Значну увагу Іван Федорович приділяв завідувачам кафедр, підкреслював їх особливий статус у системі діяльності кафедри як головного структурного підрозділу університету.

Як завідувачі кафедри, ми отримували рекомендації щодо організації педагогічного колективу, посилення індивідуальної роботи із членами кафедри, із студентами в напрямі формування інтересу до педагогічної професії,

оволодіння професійними знаннями для самостійного виконання завдань у їхній професійній діяльності, а також формування кадрового потенціалу.

Особливістю діяльності Івана Федоровича як ректора, наставника педагогічного освітнього закладу стала турбота про підготовку майбутніх учителів. Він, як Христофор Ромель, – перший директор педагогічного інституту на початку XIX ст., перш за все звернув увагу на посилення педагогічної складової в підготовці вчителя, підвищення його педагогічної майстерності. Підкреслював доцільність розвитку в майбутнього вчителя артистичних здібностей: співу, танцю, а також естетичного смаку; закликав викладати педагогічні дисципліни не тільки змістовно-інформаційно, аргументовано, а й жваво, яскраво, емоційно з елементами театральної педагогіки.

Постать Івана Федоровича, його діяльність заслуговує на всебічне дослідження й оприлюднення. Із «сковородинівською вдячністю» Івану Федоровичу за багато професійних миттєвостей у моєму житті звертаюсь до колег. Вивченню у подальшому мають підлягати багато проблем, пов'язаних із біографією, діяльністю академіка НАПН України І.Ф. Прокопенка, зокрема:

- І.Ф.Прокопенко і Г.Сковорода;
- витоки світогляду і життєвої позиції І.Ф. Прокопенка;
- проблема унікальності пізнавальної активності І.Ф. Прокопенка;
- внесок І.Ф. Прокопенка в розвиток кадрового потенціалу університету;
- І.Ф. Прокопенко – голова спецради: проблеми, досвід;
- дружба – як головний стимул життєтворчості І.Ф. Прокопенка;
- поезія в житті І.Ф. Прокопенка тощо.